

Kratke upute za rad sa djecom sa teškoćama u učenju i razvoju

Edinalda Jakubović dipl.defektolog

Ovim priručnikom, želimo da prenesemo iskustva stručnjaka iz oblasti inkluzivnog obrazovanja i da damo podršku, svima onima koji su spremni da unaprijede svoj rad sa djecom sa teškoćama u učenju i Razvoju.

U Priručniku su obrađene sljedeće teme:

- objašnjenje pojmova vezanih za razumijevanje inkluzivnog odgoja i obrazovanja,
- karakteristike djece sa teškoćama u učenju i razvoju i
- preporuke za rad s njima.

Riječ, dvije o poimanju inkluzije!

Stručnjaci, vrlo argumentirano, navode razloge i obrazloženja zašto bi djeca sa teškoćama u učenju i razvoju trebala biti obuhvaćena inkluzivnim oblikom odgoja i obrazovanja.

Uvijek nastoje da što veći broj djece sa teškoćama uključe u inkluzivni oblik odgoja i obrazovanja.

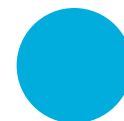
Roditelji, uglavnom nastoje uključiti djecu u inkluzivni oblik odgoja i obrazovanja, bez obzira na teškoće koje stoje pred djetetom i zahtjeve koje inkluzija postavlja pred dijete ali i odgajatelje.

Dok odgajatelji, kada je riječ o inkluzivnom obrazovanju smatraju da:

- nisu dovoljno educirani za rad sa zahtjevnom djecom,
- djeca nisu pripremljena za inkluziju,
- nemaju pomoć odnosno asistente koji su neophodni,
- djeca ipak trebaju intenzivni stručni tretman.

**Prihvatimo dijete
onakvo kakvo je,
svi imamo pozitivne
i negativne strane,
njegujte pozitivne
kod djece.**

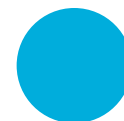

Kada analiziramo stanje u inkluzivnom obrazovanju dolazimo do zaključka, da su i stručnjaci i roditelji i odgajatelji, nezadovoljni stanjem u inkluzivnom obrazovanju.

Svi mi smatramo da možemo i trebamo mnogo više, kada su djeca sa teškoćama u učenju i razvoju u pitanju.

Stoga je glavna poruka koju želimo prenijeti ovim Priručnikom, jeste da je individualizirani pristup i prilagođavanje svakom pojedinom djetetu od suštinske važnosti za uspješan rad sa djecom.

“Šta dijete može samo učiniti, neka učini samo.”

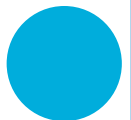
TEŠKOĆE U UČENJU

Teškoće u učenju su raspoređene od lakših, umjerenih do težih, od kratkotrajnih do doživotnih, zato za djecu sa teškoćama u učenju moramo imati različite oblike pomoći u učenju.

Djeca sa teškoćama u učenju su jako heterogena grupa djece, sa različitim kognitivnim, socijalnim, emotivnim i drugim problemima, koja pri učenju imaju znatno veće probleme nego većina djece njihove starosti.

Djeca sa teškoćama u učenju se međusobno razlikuju, imaju različite probleme u učenju koji su uzrok različitih razloga.

Pri opisivanju osobina djece sa teškoćama u učenju smo previše usmjereni na njihove teškoće, dok jako malo poznajemo i ističemo njihove talente i dobre osobine.

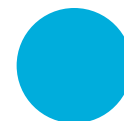

Djeca sa teškoćama u učenju su:

- Djeca sa opštim problemima u učenju (koja uče sporije i imaju probleme u usvajanju znanja i sposobnosti),
- Djeca sa posebnim problemima u učenju (koja su manje uspješna ili neuspješna u usvajanju znanja i sposobnosti u određenim područjima).

Teškoće u učenju su uslovljene:

- Unutrašnjim faktorima (smanjene sazajne sposobnosti, teškoće u socio-emocionalnom prilagođavanju, slabo razvijene samoregulacijske sposobnosti),
- Vanjskim faktorima (socio-kulturna različitost, dvojezičnost, neodgovarajuće ili nezadovoljavajuće učenje).

Teškoće u učenju nastaju djelovanjem jednog ili međusobnim djelovanjem više faktora. Stoga je veoma bitno poznavati uzrok teškoća koje dijete ima.

Uzroci teškoća mogu biti:

- Sredina (nestimulirajuća sredina, siromaštvo, nepotpuna porodica, neadekvatno učenje...),
- Preplitanje vanjskih i unutrašnjih faktora (hiperaktivna djeca, teškoće u ponašanju i adaptaciji...),
- Pojedinaac (usvajanje znanja i sposobnosti).

- Djeca koja sporije uče (nisu smanjene sazajne sposobnosti) , trebaju više vremena za usvajanje znanja i sposobnosti, uspješnije uče uz vizuelna pomagala i sredstva,
- Djeca koja zbog kulturne i ekonomske deprivacije nemaju adekvatnih i potrebnih poticaja i mogućnosti na kognitivnom, socijalnom, motivacijskom i emocionalnom području,
- Učenici koji su sudionici neodgovarajućeg učenja (kreativnosti i didaktička stručnost učitelja, često mijenjanje učitelja, nepostojanje rutine u izvođenju aktivnosti...),
- Djeca sa specifičnim problemima u učenju (snižene sazajne sposobnosti) teškoće koje se pojavljuju u ranom rastu i razvoju i/ili izražajni problemi sa pažnjom, pamćenjem, mišljenjem, komunikacijom, koordinacijom i emocionalnim sazrijevanjem.

Djeca sa teškoćama često imaju problem u prijemu, preradi i reprodukciji informacija.

- Djeca čije teškoće u učenju nastaju kao posljedica neodgovarajućih odgojno-obrazovnih interakcija,
- Učenici sa emotivno uslovljenim problemima u učenju (gubitak roditelja, stresne situacije...),

Kada u odgojno-obrazovnom procesu uzmemo u obzir potrebe djece sa teškoćama u učenju i razvoju, onda oni mogu uspješno sudjelovati u većini odgojno-obrazovnih aktivnosti.

- Djeca čije su teškoće u učenju posljedica manjka motivacije i samokontrole (teškoće pri planiranju, praćenju i kontrolisanju vlastitog rada i postavljanju ciljeva.

Pogrešno je povezivanje teškoća u učenju, samo sa obrazovnim dostignućima, jer često su uzroci problema u učenju i na drugim područjima.

I djeca sa teškoćama trebaju pohvalu ali na način da umjesto „Bravo!!!“ kažete „Dobro pjevaš“ odnosno uvijek kod pohvale navedete šta je dijete radilo (sjedi, crta, pjeva...).

Naime, sve veći broj djece sa teškoćama u učenju i razvoju se upisuje u redovne vrtiće. Ono što je zajedničko za djecu ranog predškolskog uzrasta jesu teškoće u socijalnoj interakciji i komunikaciji.

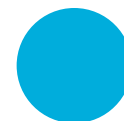
Djeca koja ne govore ili imaju „svoj način komuniciranja“ koji je razumljiv samo osobama iz bližeg okruženja su nerasploženi prema drugima odnosno vrlo teško ostvaruju komunikaciju.

Nije rijetkost da mala djeca sa teškoćama u učenju i razvoju ustvari veoma malo ili nikako ne razumiju šta okolina želi od njih odnosno ne razumiju šta mi govorimo.

To nerijetko stvara neprilagođeno ponašanje kao reakciju na naše zahtjeve. Djeca se bune, vrište, odbijaju komunikaciju, ne surađuju.

**Za djecu kod koje je
receptivni govor
nerazvijen ili nedovoljno
razvijen, redovan vrtić i
samo prisustvo djeteta u
vrtiću nije poticajna
sredina za razvoj
komunikacije.**

Zbog neadekvatnog ponašanja takvu djecu svrstavamo u grupu djece sa poremećajima u ponašanju, neadaptibilnim ponašanjem ili teškoćama socijalne integracije.

Tretman takve djece usmjeravamo na suzbijanje neprilagođenog ponašanja. Tako nam prođe dosta vremena dok ne shvatimo da dijete možda nedovoljno ili nikako ne razumije ono što govorimo .

To je zbog toga, jer gledamo posljedicu a ne uzrok takvog ponašanja. Veoma je važno da dobro upoznamo dijete sa teškoćama u učenju i razvoju.

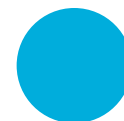
Različite vrste teškoća u razvoju umanjuju mogućnost djeteta da na konvencionalan, uobičajen i prepoznatljiv način iskaže svoje potrebe.

Svaka pozitivna, pa i ona najmanja, komunikacija dovest će do pozitivnih odnosno poželjnih promjena u ponašanju djece sa teškoćama u učenju i razvoju. Ne postoje pravila koja bismo primjenjivali u određenim situacijama ali svakako možemo primjeniti neka načela u radu sa djecom sa teškoćama u učenju i razvoju.

Uvijek se vratite na posljednji uspješan korak djeteta – ukoliko dijete u aktivnosti i izvođenju neke radnje napravi pogrešan korak, vratitega na prethodni, koji je bio uspješan dijete će shvatiti šta tražite od njega.

Pohvala – je svakako motivator ali kada su djeca sa teškoćama u pitanju tada pohvala nije prirodni motivator za djecu.

Fizički podsticaj – nakon što par trenutaka, nakon vašeg zahtjeva ne dobijete očekivanu reakciju od djeteta fizički podstaknite dijete i zajedno izvedite aktivnost. Vodite dijete kroz aktivnost, ne očekujte da vas imitira, nemojte stalno objašnjavati i govoriti.

Fizički podsticaj pomaže djetetu da zna šta vi želite od njega.

Nadogradite znanje – uvijek počnite od onoga što dijete već zna. Napravite aktivnost, pokret ili radnju koju dijete zna i uvedite još jednu novost. Počnite sa instrukcijama čiji dijelovi su poznati djetetu/zna ih izvesti.

Ukoliko ne dobijete reakciju/odgovor od djeteta nemojte govoriti NIJE DOBRO, POGREŠNO ili NE, nego fizički vodite dijete do odgovora.

Uspostavite kontakt – neka vam socijalizacija i komunikacija sa djetetom budu važniji od edukacije.

Privucite djetetovu pažnju/izgovorite ime, napravite kontakt očima, dodirnite dijete i dajte instrukciju.

Nakon što dobijete odgovor/reakciju od djeteta nagradite dijete (zagrljaj, slatkiš, igračka...).

Nagrade – nemojte davati djetetu materijal koji ćete mu kasnije teško oduzeti.

Ciljevi – postavite sebi i djetetu male ciljeve za određeni period (npr. sedmica). Taj cilj nadograđujte u prirodnim situacijama, koristeći zadatke odnosno osnove zadataka koje podučavate.

Principi – učite tako što ćete djetetu ponuditi odgovor, na način da je ispravan odgovor bliže djetetu.

Ukoliko učite crvenu boju, ponudite djetetu crvenu i žutu bojicu, ali tako da je crvena boja na dohvat ruke odnosno bliže djetetu. Kada date nalog „Daj mi crvenu boju“ u početku pokažite djetetu na crvenu boju kako bi dijete dalo ispravan odgovor.

Postepeno ćete smanjivati razdaljinu između dvije ponuđene boje i vaš poticaj. Na taj način možete učiti boje, oblike, imenovanje bića i predmeta...

Svako dijete sa teškoćama u učenju i razvoju prolazi iste faze razvoja kao i djeca koja u svom razvoju nemaju teškoće.

Kod djeteta sa teškoćama u učenju i razvoju je prvenstveno potrebno razvijati sposobnost pažnje i koncentracije. Razvoju pažnje i koncentracije kod djece mogu pomoći sljedeće aktivnosti:

Puzzle, slagalice - bilo kojeg oblika, bilo kojih dimenzija odlične su za vježbanje pažnje i koncentracije

Crtanje, kiparenje, rad s glinom, precrtavanje, bojenje - odličan je način da se dijete usmjeri na jednu aktivnost

Mozgalice - labirinti, traženje razlika

Motoričke strukturirane igre – treniranje pažnje ne mora biti pasivna aktivnost. Bavljenje strukturiranom fizičkom aktivnošću (u što spada i treniranje svakog sporta ili plesa) također može na zanimljiv način trenirati pažnju

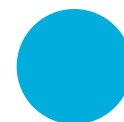

Razvrstavanje kocki, lego kockica i drugog, kuglica po boji i veličini
Pravljenje ogrlica po određenom redosljedju, skupljanje kamenčića, sličica, markica itd., igre kartama...

Igre razvrstavanja po nekim kriterijima, npr. "Ovdje ćemo staviti sve životinje"
Stvaranjem svakodnevne rutine je izuzetno važno za razvoj pažnje i koncentracije

Različiti zadaci opažanja:
posmatranje tijekom neke radnje ili događaja, dovršavanje rečenice (usmeno)

Stvaranjem pozitivnih navika.
Navikavanjem djece da pripremaju i pospremaju svoje mjesto za učenje i potreban pribor za rad

Klasična igra memorije sa kartama – potrebno je pronaći dvije iste Igra koju zovemo "Pogodi šta je pojela maca" Na sto stavimo igračku – plišanu macu i par sitnijih igračaka (za jednogodišnje dete dovoljno je tri, za stariju decu nešto više). Dopuslimo im da pogledaju igračke i imenuju ih.

Na trenutak im skrenemo pažnju na nešto drugo (ili tražimo da zažmire), sakrijemo jednu od sitnijih igračaka i pitamo "Pogodi šta je pojela maca?". Na taj način stimulišemo pažnju i memoriju.

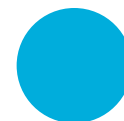
Slagalice - Sve vrste slagalica (počev od trodjelnih za najmlađe) su odlična sredstva za razvoj opažanja, memorije, uočavanje odnosa dio-cjelina... Igra ponavljanja i dopunjavanja za razvoj govornih sposobnosti i memorije

Prvi učesnik počinje rečenicu, drugi je ponavlja i dopunjuje. Na primjer:

-Medo je bio na pijaci i kupio jabuke...

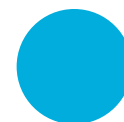
-Medo je bio na pijaci i kupio jabuke i kruške...

-Medo je bio na pijaci i kupio jabuke i kruške i igračke...

Muzika - Djeca uživaju u
proizvođenju zvukova različitim
predmetima. Razne zvečke,
metalofoni, bubnjevi, daire, ..., samo
su neki od instrumenata koje djeca
vole. Ne moraju imati muzičke
instrumente da bi uspješno
"muzicirali"

Pravljenje, kreiranje, recikliranje –
Sve su to aktivnosti koje podstiču
kreativnost i razvijaju senzorne
sposobnosti djeteta. Dijete
neposredno uči o materijalima i
predmetima sa kojima radi
Predstavite pjesmice koje učite
slikama odnosno asocijacijama i
pomozite djetetu da pokazuje tok
radnje i/ili priča po slikama.

Prije mnogo godina, životinje u velikoj šumi su odlučile da osnuju školu za svu svoju djecu. Dotle je podučavanje djece vještinama koje su im potrebne, bila odgovornost njihovih roditelja, ali su životinje u Velikoj šumi željele da im djecu uče profesionalni učitelji.

I tako su organizovali školu i zaposlili profesionalce. Učitelji su se sastali i odlučili da naprave standardni plan i program za svoje učenike. Tako su u isto unijeli aktivnosti kao što su plivanje, trčanje, letenje i penjanje. Sve životinje su pohađale sve predmete zato što im je bilo jako važno da nijedno dijete ne zaostaje. Kako bi svi učenici napredovali jednako zadovoljavajuće, napravljeni su standardni testovi koje je trebalo položiti. Evo šta se dogodilo. Patke su bile odlične u plivanju. Zapravo, patke su bile bolje i od učitelja. Ali, neke patke su jedva dobile prolaznu ocjenu iz letenja i sve su bile očajne u trčanju. S obzirom da su bile spore, morale su da ostaju na dopunskoj nastavi da vježbaju trčanje i da izostaju sa plivanja kako bi za to vrijeme vježbale trčanje. Tako je bilo sve dok im se nožice nisu oranjavile. Patke su bile i toliko umorne, da su uskoro postale tek prosječni plivači. Ali, prosjek je bio prihvatljiv u školi, tako da niko nije zbog toga brinuo, osim patki. U trčanju su zečevi započeli kao najbolji u razredu, ali su bili loši u plivanju. Zečevi su, takođe, insistirali da skakuću, ali su nastavnici bili veoma zabrinuti zbog njihove hiperaktivnosti, pa su natjerali zečeve da hodaju, umjesto da skakuću ili trče.

“Životinjska škola”

Ovu priču je
napisao Džordž
Riviz četrdesetih
godina 20. vijeka.

Osim toga, zečevi su morali da dolaze rano svakog jutra na dodatne časove plivanja. Mnogi mladi zečevi su dobili ozbiljne probleme sa krznom zbog toga što su morali toliko vremena da provode u bazenu.

Vjeverice su bile odlične u penjanju i trčanju. Zapravo, bile su najbolji učenici u penjanju na standardno drvo. Ali, htjele su da lete tako što bi se prvo popele na drvo, zatim raširile šape i skliznule na zemlju. Ali, učitelj letenja ih je natjerao da počnu od zemlje, umjesto s vrha drveta, a vjeverice nisu mogle ovu aktivnost da savladaju. Tako su svakog dana imale terapiju.

Terapeut za letenje je vodio vjeverice u salu i tjerao ih da rade vježbe za prednje šape kako bi ojačale mišiće i tako naučile pravilno da lete.

Vjeverice su dobile tolike bolove u šapama od prevelikog istezanja, da su neke od njih dobile trojku iz penjanja. Neke čak penjanje nisu ni uspjele da polože. I orlovi su bili problematična djeca. Na času penjanja na vrh drveća su pobijedili svu ostalu djecu, ali su insistirali da koriste svoj način da stignu gore i po tom pitanju su bili dosta tvrdoglavi. Orlovi su rekli da je to očigledno važan cilj i da je sasvim u redu da orlovi na vrh drveta stignu leteći. Školski psiholog im je postavio dijagnozu “poremećaj u ponašanju”, tako da je za njih napravljen strogi plan kako bi im ponašanje bilo modificirano.

Ovu priču možemo završiti na dva načina, u zavisnosti od tipa škole koju stvaramo. Ako ništa ne promjenimo, ova škola će, poput mnogih ostalih, i dalje tjerati male vjeverice da lete uz pomoć svojih šapa i kažnjavati orlove što se bore za svoja prava. Tužno je reći, ali u tom slučaju niko neće biti zadovoljan sobom. Ali, srećom, ako naučimo da učimo prema snagama svakog djeteta posebno, i ako svako dijete u tome uživa, svi će biti sretni.

Svaka vjeverica je savršena vjeverica. Svaki zec je divan zec, bilo da odluči da skakuće, prevrće se ili hoda. Svakom orlu treba dozvoliti da bude orao, za sve njegovim samouvjerenim uglom gledanja, a svaku patku treba ohrabriti da bude patka koja pliva i pliva, a da ne brine o tome kako će naučiti da leti.

Sarajevo, 2013. godine

